

Extrait de la revue **SingulierS** du 1er trimestre 2007

Revue des parlers romans de la province de Luxembourg

Editeur responsable: P. Otjacques, rue de la Hette 19 - 6840 Neufchâteau

Rubrique : Textes

Lu prètchmint du Pére Biètrumé

Lucyin MAHIN

(en wallon de Saint-Hubert)

Lu 5 d' avri du l' anêye 1097, c' èst l' dîmatche du Pôkes. Lu pére Biètrumé fèt s' prètchmint ôs djins do pèrlinâdje :

« Mès frères do Dutchî, dol tère du Sint Yubinrt èt d' leûs djondances : èt vos-ôtes, frés Lorins, ènut', c' èst l' dîmatche du Pôkes. Mon Diu todi, mès frères, si dju rwêtans pa padrî ! Pôkes è todi stî on grand momint po nos-ôtes.

Ruwèyans-nos lu dîmatche du Pôkes dud-la deûs-ans. Dj' èstins co tortos o payis. Dès cis k' i gn-a, avint fèt l' mârs' ; dès-ôtes avint sôrtè leû pôrt du vîrée èt il èstint ki rwâtint lu ptit wassin ki crèchèt, mo volontère. Ây mès non pus : avint-i, lu smin.ne du dvant, mètu dol pôkète après lès bon-dius po rbèni leûs môjons, come du jusse ? Cubin avint fèt leûs pôkes, po z-esse blantchi d'tos leûs pètchîs ? Cubin, mu l' dîrîz bin ? Cantes-ôtes avint leû vikèr'rie dusbrôlée ? Cantes ku l' djâle s' avèt dja mètu dins leû keûr ? 'L avint minti o Bon Diu ! 'L avint hapè l' bin do vèjin. 'L avint muchiè lès djôbes du l' a.ous' po n' nin dnè l' dîjime o pikeû d' l' Abîe. Dès cis k' i gn-a, alint vèy lu fème d' on sabotî, d' on bokion, d' on fôdeû, tims ku s't-ome dumorèt o bwès tote lu sinte sumin.ne. Dj' è vu dès vîs djon.nes omes ki fsint avou dès gades, ku vos m' fisèz si mô dîre ; ki fsint avou dès gades, di-dj, in nomine Patris et Filii et Spiritu Sancti Amen (i s' sègne), çu ku l' Bon Diu a volu k' on fèsiche avou s' fème. Lu djâle avèt moussè è nosse cwârps, di-dj' ; lu djâle avèt moussè è nosse cwârps, avou. C' èstèt l' momint d' Pôkes, la deûs-ans.

Ruwèyans-nos, asteûre, la on-an, cand Pîre l' èrmitte nos-è houkè è pèrlinâdje. Ruwèyans noste âme, nwâre come do tchèrbon d' fôde. Dj' avins tortos so l' dos one banslée d' pètchîs. Dj' èstins dja so l' voye do l' infyinr. C' èst po nos-è ratchè foû, ku Nosse Sègneûr l' Apôsse, lu Pâpe Urbin II, ku l' Bon Diu l' ôrde èt k' i vike tant k' on l' toûwe, nos-è houkè so l' voye du Yèrosalèm. Dj' ans dârè, dandjreûs, mo binôjes, d' èsse kites a si bon compte. Inocints k' dj' èstins ! Inocints catôrze, avou ! Dj' alins a Yèrosalèm come si dj' ôrins stî al fwâre a Sint Yubinrt. A chake martchî, a chake tchèsté, a chake bork ku dj' rascontrins, lès-èfants dmandint a leûs parints :

– Disèz, ô, nosse pére, èst-ç' ku c' èst ciddè, Yèrosalèm ?

Ku n' ans-dj' choûtè Nosse Sîre lu Duc, ku l' Bon Diu l' ôrde èt k' i vike tant k' on l' toûwe, ki nos-a dit, cand c' èst k' dju nos-ans ratroplès a Bouyon duvant d' ènn-alè :

– Ratèdèz ! Z-avèz dès djins a rlane, èt còzu pont d' sôdârts. Kî ç' k' ôrè l' mèstrîje d' one cachounée paraye ? Wètèz lès, avou leûs boûs, leûs poyes èt leûs couchès. Choûtèz lès Bouyonèts ki n' ont k' la linwe (an rchignant lès Bouyonès) : « Èst-ç' kè lès bêsses sant pou z-a-n-aler dèlivrer la tombe dè Crès', avè ?

Mi, dsèt-i Nosse Sîre, lu Duc, ku l' Bon Diu l' ôrde èt k' i vike tant k' on l' toûwe, mi, dju sé k' ça l'zî vèrè bin-a pont, por zès vikè on mwès ou deûs. Mès, ç' côp la, après ? Lu djoû ku v' n' ôrèz pus rin a mougnè, z-îrèz sèwè lès stôles èt lès grègues dès djins. I s' îrant s' plinde amon leû prince, èt i lèvrè dès sôdârs suconte du vos. Kî ç' k' i v' dusfindrè, adon ? Wôtî-sins-bins, avou s' pougnee d'sôdârs ? I n' a dja pont pris d' sous po lès payè. Lès pus fwârts, lès pus vayants, l' Impreû, nu v'fiyèz jamès trop a li, luzî don'rè kékes pîces d' ôr, èt i s' agadjrant avou sès sôdârs du mustî.

C' èstèt duvè Pôkes du l' anée passée. Ku n' ans-dj' choûtè Nosse Sîre lu Duc ! Ku n' l' ans-dj' choûtè, avou ! Tot ç' k' i nos-avèt dit è-st-arivè, come d' èfèt.

– Lu Bon Diu nos-ahèssrè, ènn-alint-dj'. Lu Bon Diu nos-ahèssrè avou.

Ây mès non pus, po z-aveûr dwat ôs-ôjminces do Bon Diu, i fôt aveûr l' âme prôpe èt nète. Lès cis k' ont stron.nè lès Djwifs du Wôms' èt d' Mayince, avint-i l' âme prôpe èt nète ? Lès cis k' ont spètè leûs fêmes èt leûs-èfants, avint-i l' âme prôpe èt nète ? « Lu ci k' i siève dol supète pèrirè pa l' supète » ! K' il è dit Nosse Sègneûr lu Cris'. Lès cis k' ont dèstroû lès môjons d' Asîe, do côp k' il ont u passè l' êwe, avint-i l' âme prôpe èt nète ? Lès cis k' on pwinè dès bins d' crustins mèritant-i d' èsse è pèrlinâdje ? Lès cis k' on broûlè vikants dès ptits-èfants d' cwayants èt s' lès-ont fèt grèyè come dol tchôr do botchî, mèritant-i co k' on lès lume plèrôds ? Lu pancarou du Djan-Rnôd dès Fwatès Tères mèrite t-i co k' on l' lume plèrôd, dabôrd k' i la rmougnè s' parole ? Sins choûtè lès rucmandes du Pîre, ku Nosse Sègneûr l' Apôsse nos-a mètu po cmandè l' pèrlinâje, il a volu 'nn-alè pwinè por li tot seû lu tchèsté d' Sèrigôde. Cand lès nôs l' ont u pris, i n' avint k' a dîre mèsse po rmèrciyè l' Bon Diu : il avint assèz d' curès avou zès. Santèz bin ! Il ont passè leû timps a fére violence ôs fêmes èt a bwâre cèkes èt tonês. Lu Bon Diu lès-a bin puni ! Lu Bon Diu lès-a bin puni avou ! Lu Rodje Ârsin.ne, lu prince dès Sarazins, ku l' djâle lu hatche è l' infyinr, a u bê djeû du rassèrè l' tchèstè, èt s' dusfinde ôs nôs d' alè poujè a l' êwe o choûrd, i gn-a k' cit-la, k' èst mètu an d' foû. Lès nôs ont vitmint crèvè d' sè. Il ont touwè leûs tchvôs po bwâre leûs song. Il ont rbeû leû prope pichate, k' i mu fsant si mô dîre. Al fin dès fins, lu marlouche du Djan-Rnôd s' a rindu èt a rtoûnè casake : i s' a mètu avou lès môfians, suconte do nos-ôtes. On paray mèrite t-i co k' on l' lume plèrôd ?

C' èst po ça, ku l' Bon Diu nos-a puni. C' èst po tot ça, k' i nos-a minè vè la Crôye dès Rodjès Vôs, ku c' èst tot tiènes a pic dès deûs costès. C' èst laddè ku lès nôs ont stî djondus, come Roland a Ronchèvô. Po dîre lu vrê, dou ç' k' il èst, c' èst l' Bon Diu li min.me k' a voyè suconte dol Djint Nosse Sègneûr l' osse dès Sarazins. C' èst l' Bon Diu li min.me k' a volu k' i soyiche supètès, come do sâkè bisteû. C' èst l' Bon Diu li min.me k' a volu k' leûs cwârps soyiche sutramès avô lès bwès. C' èst l' Bon Diu li min.me k' a volu k' leûs-ochês soyiche supôrdès pa lès sôvadjes bièsses jusk' a so l' sôvlon djondant l' grande êwe. C' èst l' Bon Diu li min.me k' a lê chapè lu pougnee ku dj'èstans.

Dj' ans vikè tot l' ivyinr dins cès bwès ci, tot lokteûs. Dju crèvins d' fim ; dju crèvins d' frèd. Dj'ôrins stî a Sint Yubinrt so l' tchapistrê, lès djoûs d' pèrlinâdje, on nos-ôrè dnè dès sous. Lu pîs d'tot, c' èst lès vèjins ku l' Bon Diu nos-a dnè : lès tchamossès dud durî l' Crèsse. Dès si malôdes k' i fsant rôguiè leûs târtèles cand i son-st-avô lès voyes, po lès djins n' nin èsse apèstifèrès. Ç' a stî ça, la, nosse pènitance, mès frères. Mès, come Nosse Sègneûr lu Cris' a dmore twas djoûs èt twas nut' è tère èt k' il a ravikè lu djoû d' Pôkes, dj' alans ravikè, avou, mès frères.

On z-ôt brùtiè k' nôs djins son-st-arivè do l' ôte costè d' l' êwe. K' i gn-ènn-a dès mile èt dès mile. Dès Francs lorins, come nos-ôtes, èt dès Lîdjeûs, èt dès Francs almands, èt dès Tiyons, tortos ki choûtant Nosse Sîre lu Duc Godfwad, ku l' Bon Diu l' ôrde èt k' i vike tant k' on l' touwe ; i gn-a co dès Normands, èt dès Romans ki son-st-avou s' frère Bôdwin. Èt dès Longûes-Bârbes, èt dju n'sé co d' tot cwè. I sont tortos prêt' a passè l' grande êwe, po nos fére ravikè, po fére ravikè l'pèrlinâdje ki nos min'rè, avou l' ôjmince do Bon Diu, jusk' al tombe do Nosse Sègneûr lu Cris', k' a ravikè on djoû d' Pôkes, come ènut'. C' èst po ça k' ènut', ça srè l' pus bê djoû d' Pôkes du nosse vîe.

Duvant d' continuwè nosse mèsse, mès frères, dumandans o Bon Diu du nos spôrgnè dol furîe du Roudje Ârsin.ne èt d' sès Sarazins. Priyans tortos, mès frères : De furorum Sarasinorum Liberos Domine ».

Malêjis mots

a rlame = à volonté / **ahèssè** = pouvoir du nécessaire / **cachounée** = nichée de cochons / **Crès', Cris'** = Christ / **houkè** = appeler / **linwe** = langue / **ôrdè** = garder / **Pôkes** = Pâques / **ratroplè** = rassembler / **r(u)pôkter** = regarnir de buis / **sôrtè** = essarter / **tchapistrê** = porche / **touwè** = tuer / **wassin** = seigle